

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ
ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ БЕЗПЕКИ
ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ**

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

20 ЛЮТОГО 2026 РОКУ

Львів 2026

УДК 323.269

**МОВА ЯК ОДНА ІЗ ПОТУЖНИХ СТОРІН НАЦІОНАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ**

Оксана ТРУСЕВИЧ,

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

Російсько-українська війна триває чотири роки в її повномасштабній версії та дванадцять років, як було окуповано український Крим та частину материкової України. Однією із цілей цієї війни, за словами президента Росії, – це денацифікація української нації, тобто деукраїнізація або ще іншими словами - геноцид, винищення українського народу. Чому роками нам, українцям, «насаджують» російську мову, чому хочуть стерти нашу національну пам'ять та, загалом, знищити українську націю, що відрізняється від російського народу своїм українським, неповторним менталітетом, колоритом, своєю національною психологією тощо? Які чинники відрізняють одну націю від іншої?

В [11] було доведено, «що мова – це є стрижневий елемент на кожному з етапів виникнення та розвитку держави, «зброя» у гібридній війні, що розв'язала Росія, символ нашої незламності та незалежності». Влучно сказано [11] «не маючи своєї мови, своєї історії, українці перестануть бути українцями. «Коли зникає народна мова – народу більше нема». Поки жива мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. Неперервна мовна освіта має забезпечувати такий рівень оволодіння державною мовою, який сприятиме використанню нею всіх суспільних функцій, а також функцій мовного розвитку особистості». Гібридна війна [4]-[7], [11], [15], [16] – це одна із сторін війни Росії проти України, спрямована на знищення української нації, її мови, історії.

Отож, який зв'язок між мовою та національною психологією, чи існує він взагалі, чи є він важливим у даний час? Розглянемо поняття «нація», «національна психологія», «мова» та проведемо аналіз зв'язку між тими поняттями. Відомо [8], [12], що «...нація (від лат. *natio* — плем'я, народ) — це велика етносоціальна спільнота, об'єднана спільною мовою, культурою, історичною пам'яттю, територією, економічними зв'язками та самосвідомістю

(ідентичністю). Вона є модерним утворенням, що часто прагне до власної державності (нація-держава)». Як було зазначено [8], [12], що основними характеристиками нації:

- Самосвідомість, тобто усвідомлення своєї ідентичності та спільності, почуття солідарності.
- Культурні зв'язки, тобто спільна мова, традиції, історія, символи та менталітет.
- Територія, тобто проживання на певній, історично сформованій території.
- Політичний аспект, тобто організація у формі держави (політична нація) або прагнення до неї.
- Економічні зв'язки, тобто глибокі внутрішні господарські відносини.

Як зазначено [1]-[4] серед основних характеристик нації, потужно виступає «мова», як «ідентифікатор» нації, бо згідно [13] «ідентифікатор - це ознака, що визначає сутність об'єкта, ... забезпечує тотожність об'єкта, дозволяючи відрізнити його від інших» тощо.

Українське суспільство пройшло довгий етап становлення з етнічної нації, що об'єднує народ на основі спільного етнічного походження, мови та культури до політичної нації, що є об'єднанням громадян однієї держави, незалежно від їхнього етнічного походження, на основі спільних політичних інтересів, прав та обов'язків. Це, власне, показала війна, що українська нація хоче залишатися українською із своєю неповторністю.

У [14] показано, що на національну психологію, яка вивчає психічний склад, менталітет, національний характер та особливості поведінки певної етнонаціональної спільності, потужно впливають такі джерела становлення нації, як мова, релігія, історичні події та культурні традиції, географічне середовище.

Національна психологія охоплює спільні психологічні риси, сформовані історією та культурою, а також національну самосвідомість, що відображає унікальний дух народу. Національна самосвідомість українців базується на спільній культурі та історичній пам'яті, а український менталітет являє собою сукупність глибинних уявлень, що визначають світосприйняття нації, як волелюбної нації із своїм національним характером.

МОВА — КОРДОН НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Українська національна психологія характеризується вираженою волелюбністю, прагненням до самовизначення, високим інтелектуальним потенціалом, альтруїзмом та гуманізмом. Так як національна психологія допомагає зрозуміти, чому різні народи діють по-різному в схожих ситуаціях, базуючись на глибоких соціально-психологічних детермінантах.

Мова, у контексті національної психології, виступає, як потужний та могутній індикатор української нації, що глибинно відрізняє нас від інших народів та націй. Українська мова є фундаментальним чинником формування менталітету, самосвідомості та світогляду народу. Вона є не лише засобом комунікації, а й кодом нації, що відображає цінності, історичну пам'ять, інструмент формування менталітету.

Мова відображає історичний спадок та етнокультурні переживання народу, структурує психічну діяльність. Мова є основою національної самоідентифікації народу. Мова є індикатором етнічної належності, її збереження – надважливий чинник національної безпеки та цілісності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова Л. Є. Мова, як генетичний код нації. / Л. Є. Азарова // Записки з українського мовознавства. Українська ментальність. Діалог світил. – Одеса: Астропринт, 2003. – Вип. 12. – С. 154 – 161.
2. Азарова Л. Є. Мова як феномен нації / Л. Є. Азарова // Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 24. – Харків, 2008. С. 43 – 49.
3. Азарова Л. Є. Мова як визначальний чинник ідентичності української нації / Л. Є. Азарова // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки. – 2018. – Вип. 292. – С. 24 – 32.
4. Азарова Л. Є. Двомовність: причини й наслідки / Л. Є. Азарова // Рідний край: Альманах полтавського педагогічного університету. – Полтава. – 2015. – № 2 (33). – С. 71 – 74
5. Головченко В., Дорошко М. Гібридна війна Росії проти України. Історико-політичне дослідження. Київ : Ніка-Центр, 2016. 184 с.

6. Горбулін В. Світова гібридна війна: український фронт / За заг. ред. В. П. Горбуліна. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2017. 496 с.

7. Горбулін В. Як перемогти Росію у війні майбутнього. Київ : Брайт Букс, 2021. 248 с.

8. Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX—XX століття. — [3-тє вид.]. — Київ: Yakaboo Publishing, 2019. — 656 с. ил. — [ISBN 978-617-7544-12-7](https://doi.org/10.1017/9786177544127).

9. Ладоня І. О. Українська мова. – Київ: Вища школа. – 2001. – с. 158.

10. Почепцов Г. Г. Сучасні інформаційні війни. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2015. 498 с.

11. Трусевич О.М. Мова та гібридна війна: виклики, основні тези. Збірник тез доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Мова – кордон національної безпеки». Л. 2025. - С.140-145.

12. Шпоть О. С. Про витоки української нації. — Львів-Київ.: Благодійний фонд «Україна-Русь»; ПП «Коронатор», 2012. — 170 с.

13. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%BE%D1%80>.

14. <https://buklib.net/books/30636>.

15. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0>.

16. https://vue.gov.ua/%D0%93%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.